

LSSR NKVD KOMISARO J. BARTAŠIŪNO OPERATYVINĖ SUVESTINĖ APIE MOBILIZACIJOS Į RAUDONĄJĄ ARMIJĄ EIGĄ NUO 1944 M. LIEPOS 26 D. IKI RUGPJŪČIO 15 D.

[Vilnius]

[Ne anksčiau kaip 1944 m. rugpjūčio 15 d.]

Visiškai slaptai

Operatyvinė suvestinė

apie karo prievolinkų mobilizavimą į armiją Lietuvos SSR nuo 1944 m. liepos 26 d. iki rugpjūčio 15 d.

Karo prievolinkų vyrų mobilizavimas Lietuvos SSR teritorijoje prasidėjo 1944 m. liepos 26 d.

Pagal pirmines direktyvas, kurias gavo Lietuvos SSR karinis komisariatas, mobilizavimas buvo vykdomas nepaskelbus įsako dėl mobilizavimo ir neįteikiant asmeninių šaukimų. Buvo šaukiami piliečiai, gimę nuo 1899 iki 1926 metų.

Šių metų rugpjūčio 1 d. gauti nurodymai mobilizuoti tik iki 35-erių metų amžiaus, t.y. nuo 1926 m. iki 1909 m. gimimo imtinai.

Tuo pat metu buvo paskelbtas įsakas dėl mobilizacijos, pranešama asmeniškais šaukimais.

Todėl 1944 m. liepos 26 d. pradėtas mobilizavimas į armiją buvo perkeltas į 1944 m. rugpjūčio 7 d.

Parengiamasis šaukimo darbas nebuvo dirbamas. Kai kurie valsčių vykdomieji komitetai šaukime nedalyvauja. Politinis darbas tarp gyventojų vykdomas silpnai, o kai kuriose apskrityse išvis nevykdomas.

Priešiški elementai vykdo veiklą, kad mobilizacija būtų sužlugdyta.

Rezultatas – nuo 1944 m. liepos 26 d. iki rugpjūčio 10 d. Vilniaus, Trakų, Utenos, Švenčionių, Alytaus apskrityse šaukimas į armiją įvykdytas nepatenkinamai [...].

Respublikos apskrityse pastebėti šie šaukimo komisijų darbo trūkumai ir užregistruoti priešiški veiksmai mobilizacijai žlugdyti:

Vilniaus apskrityje

Karinis komisariatas ir punktai pasirodė nepasirengę priimti žmones.

Masinis aiškinamasis darbas tarp šaukiamųjų nebuvo dirbamas.

1944 m. rugpjūčio 7 d. Kolonijos valsčiuje į vykdomąjį komitetą užėjo grupė nusikaltėlių, atėmė iš sekretoriaus šaukiamųjų sąrašus ir patį sekretorių išsivedė.

Lietuvos SSR NKVD OBB [*Otdel borby s banditizmom* – rus. Kovos su banditizmu skyrius] dėl šio reikalo atlieka tardymą.

1944 m. rugpjūčio 7-osios naktį grupė nusikaltėlių įėjo į Starosemsko valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko namus, atėmė šaukiamųjų sąrašus, o patį pirmininką areštavo. Pakeliui pirmininkui pavyko pabėgti.

Syžos valsčiuje valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas Žilnickis buvo vokiečių viršila. Šaukiamųjų komandoje agitavo prieš šaukimą, to rezultatas – 50 šaukiamųjų sugrįžo namo. Šaukiamųjų mobilizavimas apskrityse vyksta nepatenkinamai.

Jašiūnų valsčiuje šių metų rugpjūčio 8 d. į šaukimo punktą atvyko tik du žmonės.

Vilniaus mieste š.m. rugpjūčio 8 d. ir 9 d. į šaukimo punkto komisiją turėjo atvykti 2000 žmonių, atvyko tik 214 žmonių.

[...]

Utenos apskritis

Mobilizacija į Raudonąją armiją vyksta visiškai nepatenkinamai.

[...]

Mobilizacijos laiku apskrityje pasireiškė baltalenkiai, buvę vokiečių statybiniai ir kt. antisovietinis elementas, pavyzdžiui:

Tauragnų valsčiuje grupė buvusių policininkų – Jurgelevičius, Norkūnas ir Leišis gyventojams skleidė agitaciją, skirtą mobilizacijos žlugdymui. Visi minėtieji asmenys areštuoti ir Lietuvos SSR NKVD OBB vykdo tardymą.

Š.m. liepos 30 d.. Žilvyčių kaime nežinomi nusikaltėliai užmušė buvusį Skeliuvos valsčiaus seniūną, aktyviai dalyvavusį šaukime. Iš Skeliuvos valsčiaus vykdomojo komiteto pastato nežinomi nusikaltėliai pagrobė karo prievolininkų sąrašus.

Dėl šių faktų vyksta tardymas.

[...]

Į šaukimus daugiausia atvyksta nesveiki. Tarp nesveikų aptikta tyčinių susižalojimų: prievolininkas Loboda Julianas Antonovičius, gimęs 1910 m. [19]44 08 04 pašauktas ir įrašytas į komandą kaip tinkamas rikiuotei, tačiau [19]44 08 05 neatvyko siuntimui į dalinį, o [19]44 08 09 atvyko į medicinos komisiją su nauja dešinės kojos žaizda. Apžiūrėję gydytojai patvirtino, kad karo prievolininkas Loboda tyčia panaudojo kažkokią priemonę. Su tokiomis ligomis atvyko: Marcinkievičius Aleksandras Vincentovičius, Grinevičius Vitoldas, Ulevičius Ivanas Ivanovičius, Šerėnas Jeronimas Georgevičius. Visi šie asmenys buvo nukreipti į miesto ligoninę ekspertizei.

Pirmoji nukreipimo ekspertizei diena parodė, kad nukreiptieji į ligoninę neatvyko, po to nukreipimas ekspertizei vykdomas lydint karinio komisariato atstovui.

Charakteringa ir tai, kad karo prievolininkai turi daugybę pažymų apie sveikatos būklę, kurių daugelis yra pasenę ir šaukimo metu išduoti privačios praktikos daktarų.

Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisaras pulkininkas
(Bartašiūnas) (Parašas)

Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944–1953 metais [sudarė Gaškaitė N., Kašėta A., Starkauskas J.], Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996, p. 128–132.